

BOEK
FRANS AERTS

Psychoanalyse van een tijdperk

Boris Schreiber schrijft het joodse trauma van zich af.

Boris Schreiber, „*La descente au berceau*“, Luneau Ascot, Parijs, 1984, 434 bladzijden, ong. 800 frank.

Terwijl de geschiedenis van het joodse volk sedertdien zijn tragische verloop beleefde, zijn er sinds het Oude Testament geen nieuwe boeken aan de joodse bijbel meer toegevoegd. Misschien wel bij gebrek aan profeten, misschien ook omdat God het niet langer meer kon aanzien en er verder wijselijk het zwijgen toedeed.

In de roman „*La descente au berceau*“ speelt Boris Schreiber met die gedachte aan een vervolg op de heilige boeken. Een joodse kleermaker, Boruch, die met zijn kleindochter de halve wereld afgereisd heeft, opgejaagd door de Russische revolutie, het nationaal-socialisme en wat onze eeuw verder aan fraaie ideologieën te bieden heeft, voelt zich in dat boek geroepen om de bijbel te vervolledigen. In het licht van Dachau en Auschwitz zullen dat geen opbeurende bladzijden worden, zoveel is duidelijk.

We ontmoeten Boruch in Wenen, waar hij tenslotte gestrand is: via het relaas van Joël, de eigenlijke hoofd- en tevens de ik-figuur van deze roman. Of die nieuwe bijbel er uiteindelijk zal komen, of de oude Boruch met zijn profetenkop en dito baard een oplichter is dan wel een bezetene, blijft in *La descente au berceau* een open vraag. Schreiber evokeert in een mytische taal mytische onderwerpen: aan dit verhaal mag je geen concrete vragen stellen.

Boris Schreiber is van Russische origine, geboren in Berlijn en opgegroeid in Frankrijk. Zijn jeugd stond in het teken van de chaos 1914-1945 en uit deze biografische puzzelstukken is zijn oeuvre samengesteld. We voelen de melancholie van de Russische klassieken, alsook hun angstige, labiele evenwicht op de rand van de psychische afgrond. Voortdurend weerklinkt de vraag naar schuld en onschuld inzake de gebeurtenissen in de kampen: in de nachtmerries van de overlevenden en in het zwijgen van de beulen. Pasklare antwoorden geeft *La descente au berceau* nooit. Wanneer Joël in het laatste deel van het boek in Zuid-Amerika oorlogsmisdadigers gaat opsporen, blijkt hij niet in staat — als hij ze eenmaal persoonlijk heeft leren kennen — om hen werkelijk te veroordelen. Deze roman be-

weegt zich voortdurend in het vage grensgebied tussen droom en actie, met dien verstande dat zelden of nooit tot de daad wordt overgegaan. In feite is *La descente au berceau* één doorlopende psychoanalytische kuur van een tijdperk: de flarden van gebeurtenissen, droombeelden, schuldgevoelens vormen nooit een coherent, afgerond geheel. Ze vragen als het ware om verduidelijking, maar die verklaring zal Boris Schreiber nooit geven.

Gemoedsrust

Zoals de droom en de myte heeft de auteur de neiging om elk gebaar en elk feit te laten uitgroeien tot een gebeuren van buitensporige tragische allure: het neerduwelen van de sneeuw op Wenen, een kus, een ontmoeting. Door de ogen van Schreiber worden het homerische, bijbelse gebaren van kosmische oorsprong en de enkele pogingen van de schrijver om met grappig bedoelde, banale babbels de ernst van het verhaal te storen, zijn bij voorbaat tot mislukking gedoemd. *La descente au berceau* is en blijft een zwaar, diepzinnig boek dat nooit gemakkelijk leest, maar dat achteraf blijft hangen. De schuldgevoelens die door onze beschaving zo licht verdrongen werden, zijn na lectuur overgeheveld naar de lezer en die voelt zich daar niet goed bij: een roman die de gemoedsrust belaagt.

Naar Russische traditie kan een auteur het zich permitteren om trage, beschouwende passages in zijn boeken in te lassen. Ook Boris Schreiber maakt van deze mogelijkheid dankbaar gebruik. Wie dus van actie houdt, of van heldere intriges, blijft met *La descente au berceau* onvoldaan. Het boek vormt immers nauwelijks een doorlopend geheel: alleen de figuur van Joël is een schakel tussen de drie delen die respectievelijk in Wenen, Frankrijk en Zuid-Amerika spelen. Maar ook de esteeet weet niet goed blijft met dit werk: deze roman vergt droomverklarenders, bijbelexegeten en psychoanalysten. De bescheiden recensent staat er wat paf van, zoals wellicht de tijdgenoot-criticus bij de eerste druk van „*Ulysses*“, maar ook van talloze andere ambitieus opgezette romans die intussen al lang in de vergetelheid beland zijn.

